

Nasz głos: Doświadczenia ocalałych, którzy przeżyli wykorzystywanie online

Zrozumienie odmiennych konsekwencji
wykorzystywania i wyzyskiwania seksualnego dzieci
online oraz offline

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
Metodologia	4
Przegląd najważniejszych wyników.....	6
1. Doświadczenia przemocy seksualnej	7
2. Ujawnienie doświadczonego wykorzystywania.....	14
3. Długoterminowe konsekwencje.....	19
4. Wsparcie	22
Dyskusja	24
Wnioski	30

Podziękowania

Niniejszy raport został opracowany i napisany na zlecenie organizacji Protect Children przez Evę Díaz Bethencourt¹, Leę Kamitz², Katariinę Leivo¹, Tegan Insoll¹, Annę Ovaska¹, Valerię Soloveva¹, Samanthę Lundrigan² oraz Ninę Vaaranen-Valkonen¹.

¹ Protect Children.

² International Policing and Public Protection Research Institute (IPPPRI), Anglia Ruskin University.

Analizę danych przeprowadzono przy wsparciu International Policing and Public Protection Research Institute.

Projekt jest finansowany przez Justice Initiative.

Kopiowanie lub rozpowszechnianie niniejszego raportu, w całości lub w części, bez pisemnej zgody autorów i właściciela praw autorskich jest surowo zabronione. Cytowanie niniejszego raportu jest dozwolone pod warunkiem odpowiedniego wskazania źródła.

Sugerowany sposób cytowania: Protect Children. (2026). Nasz głos: Doświadczenia ocalałych, którzy przeżyli wykorzystywanie online. Zrozumienie odmiennych konsekwencji wykorzystywania seksualnego i wyzyskiwania seksualnego dzieci online i offline. <https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/our-voice-report-online-child-sexual-abuse-survivors>

Projekt okładki: Néstor Feijoo Melián. <https://rayon.es/>

Protect Children jest fińską organizacją pozarządową działającą na rzecz praw dziecka, która prowadzi działalność na całym świecie w celu eliminacji wszelkich form przemocy seksualnej wobec dzieci. Stosujemy kompleksowe podejście oparte na badaniach naukowych, aby przeciwdziałać temu zjawisku z wielu perspektyw.

Justice Initiative to europejska inicjatywa, której celem jest przywracanie sprawiedliwości osobom pokrzywdzonym w przeszłości oraz wzmacnianie systemów ochrony dzieci dla przyszłych pokoleń. Protect Children, jako lider Nordic Hub w ramach Justice Initiative, opracowała globalne badanie ocalałych „Nasz głos” przy wsparciu Justice Initiative.

International Policing and Public Protection Research Institute (IPPPRI) jest częścią Anglia Ruskin University. Misją Instytutu jest wykorzystywanie badań stosowanych do wspierania globalnych działań na rzecz przeciwdziałania wyzyskiwaniu i przemocy we wszystkich ich formach. Zespół badaczy IPPPRI dąży do prowadzenia innowacyjnych badań naukowych na światowym poziomie i o międzynarodowym znaczeniu.

Raport zawiera bezpośrednie wypowiedzi ocalałych dotyczące wykorzystywania seksualnego dzieci. Niektóre treści mogą być trudne lub wywoływać silne reakcje emocjonalne u czytelników, zwłaszcza u osób z doświadczeniem traumy. Prosimy o zadbanie o siebie podczas lektury oraz o skorzystanie ze wsparcia, jeśli będzie to potrzebne.

Tłumaczenia raportu dokonano z uwzględnieniem wytycznych terminologicznych, tzw. Luxembourg Guidelines https://ecpat.org/wp-content/uploads/2022/11/WYTYCZNE_TERMINOLOGICZNE_ECPAT_FDDS_FINAL.pdf

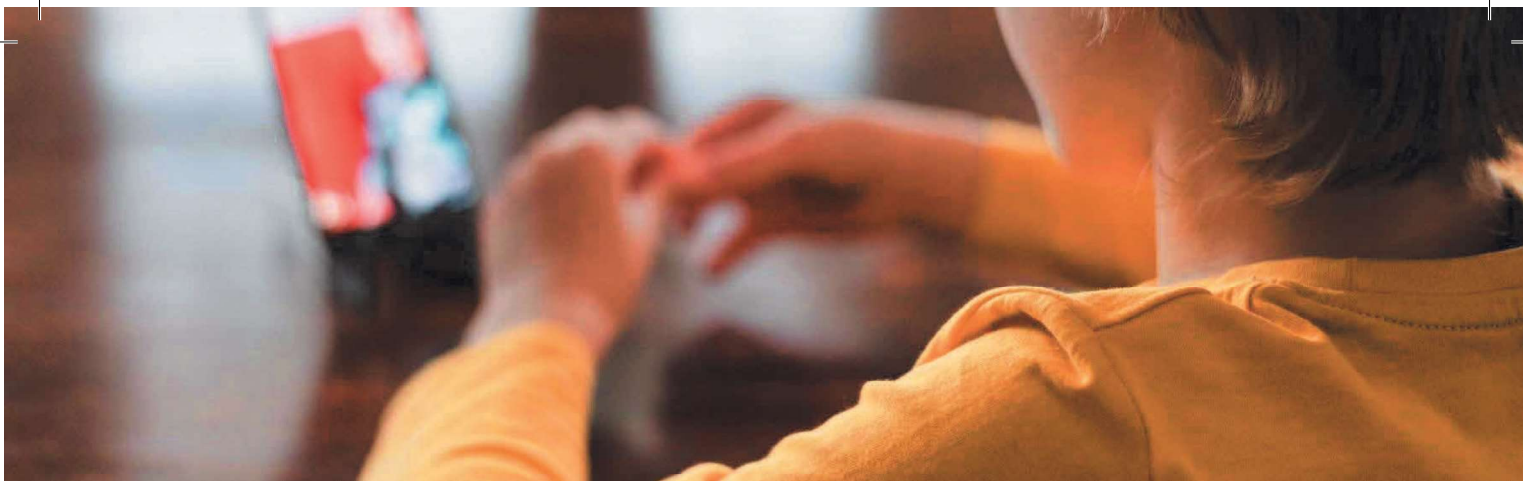
“

Nikt nigdy mnie nie dotknął ani nie wykorzystał seksualnie, a mimo to czułam, że naruszono moje granice.

Nie wiedziałam, że przemoc seksualna może mieć miejsce przez telefon, kiedy byłam tak młoda.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania i wyzyskiwania seksualnego dziecka online, w odpowiedzi na globalne badanie ocalałych „Nasz głos” (wypowiedź w języku angielskim)

”

Wprowadzenie

Wykorzystywanie i wyzyskiwanie seksualne dzieci (CSAE) stanowią szeroko rozpowszechnione naruszenie praw dziecka, dotyczące milionów dzieci na całym świecie¹. Dochodzi do nich w całym spektrum środowisk online i offline, a technologia odgrywa coraz większą rolę zarówno w inicjowaniu, jak i ułatwianiu wykorzystywania². Choć badania naukowe tradycyjnie koncentrowały się na wykorzystywaniu w kontakcie bezpośrednim, coraz częściej uznaje się, że wykorzystywanie wspomagane technologią charakteryzuje się unikalną dynamiką oraz prowadzi do odmiennych konsekwencji dla osób pokrzywdzonych i ocalałych.

Wykorzystywanie online wspomagane technologią może obejmować uwodzenie dziecka do celów seksualnych (grooming), zmuszanie do tworzenia treści o charakterze seksualnym (w tym manipulowanie dzieckiem lub zmuszanie go do podejmowania czynności seksualnych wobec samego siebie), wykorzystywanie transmitowane na żywo, wykorzystywanie z użyciem obrazów oraz utrwalanie lub rozpowszechnianie materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci (CSAM) za pośrednictwem platform cyfrowych. Pomimo poważnych i długotrwałych konsekwencji³, ta forma wykorzystywania jest nadal często bagatelizowana lub niewłaściwie rozumiana, nawet przez przedstawicieli organów ścigania i specjalistów zajmujących się ochroną dzieci⁴.

Mniej uwagi poświęcono kwestii różnic w doświadczeniach osób, które doświadczają przemocy wyłącznie online, wyłącznie offline lub w obu tych kontekstach. Zrozumienie tych różnic jest istotne, aby zapewnić, że usługi wsparcia, polityki publiczne oraz inicjatywy zapobiegawcze skutecznie uwzględniają różnicowane realia doświadczeń ocalałych.

W niniejszym raporcie przedstawiono wyniki anonimowej ankiety przeprowadzonej wśród prawie 25 000 dorosłych osób z całego świata, które w dzieciństwie doświadczyły wykorzystywania i wyzysku seksualnego. Analizie poddano doświadczenia trzech grup osób ocalałych, które wzięły udział w ankiecie i zostały zaklasyfikowane do jednej z trzech grup: osób, które doświadczyły wykorzystywania wyłącznie w środowisku internetowym (ocaleni, którzy doświadczyli wykorzystywania online); osób, które doświadczyły zarówno wykorzystywania online, jak i offline (ocaleni, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego); oraz osób, które doświadczyły wykorzystywania wyłącznie offline (ocaleni, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim).

Wyniki wskazują, że grupy te różnią się w istotny sposób pod względem kluczowych wskaźników, takich jak charakterystyka wykorzystywania, relacje ze sprawcą, ujawnienie doświadczonego wykorzystywania oraz jej długoterminowe konsekwencje.

¹ Stoltenborgh, M., van IJzendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: Meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreatment*, 16(2), 79–101. <https://doi.org/10.1177/1077559511403920>

² ECPAT International. (2020). Summary paper on online child sexual exploitation. <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/ECPAT-Summary-paper-on-Online-Child-Sexual-Exploitation-2020.pdf>

³ Hamilton-Giachritsis, C., Hanson, E., Whittle, H., & Beech, A. (2017). „Everyone deserves to be happy and safe”: Badanie z zastosowaniem metod mieszanych dotyczące wpływu wykorzystywania seksualnego dzieci online i offline na osoby młode oraz sposobów reagowania na nie przez specjalistów. NSPCC. <https://learning.nspcc.org.uk/media/1123/impact-online-offline-child-sexual-abuse.pdf>

⁴ Hamilton-Giachritsis, C., Hanson, E., Whittle, H., & Beech, A. (2017). „Everyone deserves to be happy and safe”: Badanie z zastosowaniem metod mieszanych dotyczące wpływu wykorzystywania seksualnego dzieci online i offline na osoby młode oraz sposobów reagowania na nie przez specjalistów. NSPCC. <https://learning.nspcc.org.uk/media/1123/impact-online-offline-child-sexual-abuse.pdf>

Uzyskane wyniki podkreślają znaczenie uznania wykorzystywania za odrębną i istotną formę krzywdy, przy jednoczesnym zwróceniu uwagi na skumulowane ryzyko związane z doświadczaniem wykorzystywania w wielu różnych kontekstach.

W całym raporcie oddajemy głos osobom pokrzywdzonym i ocalałym, przytaczając wypowiedzi respondentów ankiety, którzy doświadczyli wykorzystywania oraz o charakterze mieszanym. W ten sposób dążymy do wypełnienia długotrwałych luk w wiedzy, ograniczenia stygmatyzacji oraz wsparcia działań służb, kształtowania polityk publicznych i poszerzenia świadomości społecznej na temat realiów przemocy seksualnej doświadczanej w dzieciństwie.

Metodologia

Dane

Dane zebrano za pomocą międzynarodowego anonimowego badania ankietowego [Global Our Voice Survivor Survey](https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/our-voice-global-report), skierowanego do osób dorosłych, które doświadczyły przemocy seksualnej w dzieciństwie. Celem badania jest umożliwienie wybrzmienia głosów oraz doświadczeń życiowych osób pokrzywdzonych i ocalałych. Pełny opis metodologii dostępny jest tutaj: www.suojellaanlapsia.fi/en/post/our-voice-global-report.

Próba badawcza

W okresie od 4 listopada 2023 r. do 30 listopada 2025 r. ankietę wypełniło 24 912 osób.

Klasyfikacja grup

W celu zbadania zróżnicowanych doświadczeń osób ocalałych, które doświadczyły różnych form wykorzystywania, respondentów przyporządkowano do trzech grup na podstawie tego, czy zgłosili, że doświadczone przez nich wykorzystywanie było wspomagane technologią, oraz czy wskazali na doświadczenia odpowiadające wykorzystywaniu offline. Za wykorzystywanie wspomagane technologią uznawano przypadki, w których respondenci wyraźnie wskazali, że wykorzystywanie miało miejsce online lub było w jakikolwiek sposób umożliwione przez użycie technologii⁵. Wykorzystywanie w bezpośrednim kontakcie zidentyfikowano w przypadkach, gdy respondenci zgłaszali doświadczenia obejmujące kontakt fizyczny lub inne formy wykorzystywania, które z dużym prawdopodobieństwem miały miejsce w bezpośrednim kontakcie⁶. Definicje poszczególnych grup, kryteria klasyfikacji oraz liczebność próby przedstawiono w tabeli 1.

Podejście analityczne

Różnice między grupami analizowano z wykorzystaniem odpowiednich metod statystycznych, w tym analizy wariancji oraz modeli regresji. We wszystkich analizach wiek uwzględniono jako zmienną kontrolną.

⁵ Respondentów, którzy odpowiedzieli „Tak” na pytanie: „Czy przemoc seksualna, której doświadczyłeś(-aś) w dzieciństwie, miała miejsce online (całkowicie lub częściowo) lub była w jakikolwiek sposób wspomagana technologią?”, zaklasyfikowano do grupy osób, które doświadczyły wykorzystywania online lub wspomaganego technologią.

⁶ Respondentów, którzy w odpowiedzi na pytanie wielokrotnego wyboru „Co się wydarzyło?” wskazali co najmniej jeden z następujących wskaźników wykorzystywania offline, zaklasyfikowano do grupy osób, które doświadczyły wykorzystywania offline: penetracja, symulowana penetracja, czynności seksualne o charakterze oralnym, dotykane nagich narządów płciowych w celach seksualnych, dotykane ciała przez ubranie w celach seksualnych, obnażanie narządów płciowych w bezpośrednim kontakcie oraz czynności seksualne z udziałem innego dziecka pod przymusem.

Charakterystyka respondentów

Tabela 1: Charakterystyka respondentów

	 Wykorzystywanie online N = 192 (0,8%)	 Wykorzystywanie mieszane N = 2,276 (9,1%)	 Wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim N = 22,444 (90,1%)
Definicja	Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania wyłącznie online lub wspomaganego technologii.	Ocalali, którzy doświadczyli zarówno wykorzystywania online lub wspomaganego technologii, jak i wykorzystywania offline.	Ocalali, którzy doświadczyli wyłącznie wykorzystywania offline.
Kryteria klasyfikacji	Wykorzystywanie wspomagane przez technologię: Tak Wskaźnik wykorzystywania offline: Brak	Wykorzystywanie wspomagane przez technologię: Tak Wskaźnik wykorzystywania offline: Co najmniej jeden	Wykorzystywanie wspomagane przez technologię: Nie
Wiek			
18–24 lata	32,8%	34,9%	8,0%
25–34 lata	29,7%	21,0%	13,1%
35–44 lata	12,0%	12,8%	24,4%
45–54 lata	10,9%	11,9%	26,2%
55–64 lata	7,8%	11,9%	19,8%
65–74 lata	6,2%	5,5%	7,2%
75+ lat	0,5%	2,0%	1,2%
Płeć			
Mężczyzna	4,7%	7,1%	6,0%
Kobieta	83,9%	84,1%	91,3%
Inne	2,1%	2,1%	0,6%
Osoba niebinarna	6,8%	3,9%	1,0%
Wolę nie odpowiadać	1,6%	1,4%	0,4%
Nie dotyczy	1,0%	1,5%	0,7%
Sposób poznania sprawy	Online (37%) Krąg społeczny (26%) To samo gospodarstwo domowe (22%)	Krąg społeczny (52%) To samo gospodarstwo domowe (38%) Online (30%)	Krąg społeczny (48%) To samo gospodarstwo domowe (38%) Społeczność (21%)
Najczęściej doświadczane formy wykorzystywania	Prośby lub sugestie o charakterze seksualnym (39,1%) Obnażanie narządów płciowych podczas kontaktu online (30,2%) Zmuszanie do oglądania materiałów lub czynności o charakterze seksualnym (23,4%) Tworzenie zdjęć lub nagrań wideo o charakterze seksualnym (13,0%)	Dotykanie ciała przez ubranie w celach seksualnych (63,4%) Obnażanie narządów płciowych w bezpośrednim kontakcie (54,7%) Dotykanie nagich narządów płciowych w celach seksualnych (54,6%) Obnażanie narządów płciowych podczas kontaktu online (51,1%)	Dotykanie ciała przez ubranie w celach seksualnych (49,6%) Dotykanie nagich narządów płciowych w celach seksualnych (54,6%) Obnażanie narządów płciowych w bezpośrednim kontakcie (31,9%) Symulowana penetracja (24,2%) Czynności seksualne o charakterze oralnym (22,2%) Penetracja (22,0%)

Przegląd najważniejszych wyników

Wyniki wskazują na istotne różnice oraz wspólne wzorce doświadczeń wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim oraz wykorzystywania mieszanego. Jednocześnie podkreślają powszechny i długotrwały wpływ wszystkich form wykorzystywania.

- **Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, byli przeciętnie nieco starsi w momencie rozpoczęcia wykorzystywania** – średni wiek wynosił około 10 lat, w porównaniu z około 8 latami wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, zajmowali pozycję pośrednią między tymi grupami, co odzwierciedla zróżnicowane ścieżki doświadczeń wiktyimizacji.
- **Handel ludźmi oraz komercyjne wyzyskiwanie seksualne** były znacząco częstsze wśród ocalałych, których doświadczenia wykorzystywania obejmowały element online. Zjawiska te dotyczyły 14% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, oraz 11% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, w porównaniu z 2% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.
- **Większość ocalałych знаła sprawcę przed rozpoczęciem wykorzystywania.** Dotyczyło to 61% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, oraz 88% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego. Wyniki te podważają narrację o zagrożeniu ze strony nieznajomych w kontekście wykorzystywania online.
- **Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, najrzadziej ujawniali doświadczone wykorzystywanie.** Jednak ci, którzy zdecydowali się je ujawnić, robili to zazwyczaj wcześniej niż ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.
- Ocalali z grup wykorzystywania online i wykorzystywania mieszanego częściej niż ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, wskazywali **poczucie wstydu jako barierę utrudniającą ujawnienie** doświadczonego wykorzystywania. Ocalali, których doświadczenia wykorzystywania obejmowały element online, istotnie częściej wskazywali, że **nie ujawnili doświadczonego wykorzystywania, ponieważ nie uznawali go za wystarczająco poważne**. Bariera ta była najczęściej zgłaszana przez ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online.
- Średnio, ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, zgłaszali **6,3 różnych długoterminowych konsekwencji, w porównaniu z 4,7 wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, oraz 5,3 wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online**. Choć ogólny wzorzec długoterminowych konsekwencji był podobny we wszystkich trzech grupach, zaburzenia funkcji seksualnych występowały wyraźnie częściej wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online.
- Ponad połowa ocalałych zgłosiła, że po ujawnieniu doświadczonego wykorzystywania nie otrzymała żadnego wsparcia. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, najczęściej otrzymywali jakąś formę wsparcia (45%), a także najczęściej wskazywali, że ujawnienie doświadczonego wykorzystywania doprowadziło do wszczęcia postępowania przez policję. Jednocześnie rzadziej niż ocalali z pozostałych grup otrzymywali profesjonalne wsparcie, częściej polegając na pomocy rodziny i przyjaciół. Wszczęcie postępowania karnego lub wydanie wyroku najczęściej zgłaszali ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.

1. Doświadczenia przemocy seksualnej

Wiek w chwili pierwszego doświadczenia wykorzystywania

Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, mieli średnio 10 lat, gdy się ono rozpoczęło. Stwierdzono istotne różnice w wieku, w którym ocalali po raz pierwszy doświadczyli wykorzystywania⁷. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, byli średnio starsi w chwili pierwszej wiktymizacji⁸ niż ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego oraz wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim⁹. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, mieli średnio około 10 lat w chwili rozpoczęcia wykorzystywania, podczas gdy wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, średni wiek wynosił około 8 lat¹⁰. Podane dane dotyczące wieku stanowią przybliżone średnie, ponieważ uczestnicy badania wskazywali przedziały wiekowe, a nie dokładny wiek. W związku z tym przedstawione dane dotyczące wieku są średnimi szacunkowymi, a nie precyzyjnym odzwierciedleniem wieku respondentów.

Średni wiek pierwszej wiktymizacji wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, był pośredni między średnim wiekiem ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, a średnim wiekiem ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Wykorzystywanie rozpoczynało się w tej grupie średnio około 9. roku życia, co prawdopodobnie odzwierciedla zróżnicowane ścieżki prowadzące do wykorzystywania, a nie jeden, jednolity wzorzec wiktymizacji.

Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, zgłaszali najmłodszy wiek w chwili pierwszego doświadczenia wykorzystywania. Jedna trzecia (33%) z nich wskazała, że wykorzystywanie rozpoczęło się między 3. a 6. rokiem życia¹¹, w porównaniu z 15% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online.

Na popularnym wówczas portalu Habbo Hotel obcy, dorosły mężczyzna zapytał mnie między innymi, czy urosły mi piersi. Miałam wtedy 7 lat i on o tym wiedział.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku fińskim)

Kiedy byłem dzieckiem, internet stawał się coraz bardziej powszechny. Od około 13. roku życia często korzystałam z czatów internetowych. Nawiązywałam kontakt z wieloma mężczyznami, a fakt, że miałam 13 lat, nie stanowił dla nich żadnego problemu.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku norweskim)

Istniał kiedyś komunikator o nazwie Kik. Korzystałam z niego, gdy miałam 12-14 lat. Mężczyźni wysyłali mi tam losowo zdjęcia swoich genitaliów lub udostępniali materiały przedstawiające wykorzystywanie seksualne dzieci w grupach tematycznych. Wiedzieli, ile mam lat. W wieku 14 lat regularnie otrzymywałam groźby gwałtu od anonimowych użytkowników Twittera, ponieważ byłam osobą transpłciową. Trwało to do momentu, gdy skończyłam 19 lat.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku polskim)

⁷ $F(1,2) = 101,89, p < 0,001$.

⁸ $M = 3,85, SD = 1,19$; wszystkie różnice między grupami przy $p < 0,001$.

⁹ $M = 3,35, SD = 1,27$.

¹⁰ Uwaga: Podane średnie mają charakter przybliżony, ponieważ uczestnikom badania przedstawiono przedziały wiekowe, a nie poszczególne lata życia.

¹¹ $M = 3,11, SD = 1,13$.

Tabela 2: Wiek w chwili pierwszego doświadczenia wykorzystywania

	 Wykorzystywanie online N = 192 (0,8%)	 Wykorzystywanie mieszane N = 2276 (9,1%)	 Wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim N = 22 444 (90,1%)
Wiek w chwili pierwszego doświadczenia wykorzystywania			
0–2 lata	1,0%	3,8%	2,1%
3–6 lat	14,6%	25,7%	33,0%
7–9 lat	19,8%	23,7%	30,0%
10–12 lat	27,6%	22,1%	19,2%
13–15 lat	27,1%	16,6%	10,4%
16–17 lat	5,2%	4,0%	2,6%
<NA>	4,7%	4,1%	2,8%

Charakter wykorzystywania

Między analizowanymi grupami występowały wyraźne różnice w zakresie zgłaszanych doświadczeń wykorzystywania.

Wykorzystywanie online najczęściej obejmowało prośby lub sugestie o charakterze seksualnym oraz obnażanie podczas kontaktu online. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, najczęściej zgłaszali prośby lub sugestie o charakterze seksualnym (39%) oraz prezentowanie narządów płciowych podczas kontaktu online (30%). Do innych często zgłaszanych doświadczeń należały: zmuszanie do oglądania materiałów lub czynności o charakterze seksualnym (23%), tworzenie zdjęć lub wideo o charakterze seksualnym (13%) oraz doświadczenia związane z przymusem lub wymianą (7%). Znaczny odsetek ocalałych wskazał również doświadczenia zakwalifikowane do kategorii „inne” (33,9%). W tej grupie nie uwzględniono form wykorzystywania obejmujących kontakt bezpośredni, ponieważ do grupy osób, które doświadczyły wykorzystywania online, kwalifikowano respondentów wyłącznie wtedy, gdy w procesie klasyfikacji nie stwierdzono wskaźników wskazujących na wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim.

Za pierwszym razem, a także później, to technologia umożliwiła zaistnienie tej „przemocy”. Nigdy nie zostałam zgwałcona ani nie doświadczyłam niczego podobnego, ale widziałam rzeczy, które były dla mnie bardzo niepokojące. Na przykład pornografię, gdy byłam zdecydowanie za młoda, a także mężczyznę, który na przeznaczonej dla dzieci aplikacji do rozmów wideo usiłował nakłonić mnie i moją koleżankę do rozebrania się.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku szwedzkim)

Wykorzystywanie mieszane najczęściej obejmowało zarówno wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim, jak i wykorzystywanie online. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, zgłaszali najszerszy zakres form wykorzystywania, obejmujący zarówno doświadczenia niewymagające bezpośredniego kontaktu, jak i doświadczenia związane z kontaktem bezpośrednim. Ponad połowa zgłosiła dotykanie ciała przez ubranie w celach seksualnych (63%), obnażanie narządów płciowych w bezpośrednim kontakcie (55%), dotykanie nagich narządów płciowych w celach seksualnych (55%) oraz prezentowanie narządów płciowych podczas kontaktu online (51%).

Okolo jedna trzecia zgłosiła czynności seksualne o charakterze oralnym (33%), symulowaną penetrację (33%) oraz penetrację (30%).

Starsi mężczyźni onanizowali się przede mną na Omegle. Kontaktowali się ze mną za pośrednictwem różnych serwisów, głównie Instagrama. Ci starsi mężczyźni zawsze celowo szukali kontaktu z dzieckiem.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku fińskim)

Na jego prośbę musiałam połączyć się z nim przez wideorozmowę i masturbować się na jego oczach.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku francuskim)

Najczęściej zgłaszaną formą wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim było dotykanie w celach seksualnych. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, najczęściej zgłaszali dotykanie ciała przez ubranie w celach seksualnych (50%), dotykanie nagich narządów płciowych w celach seksualnych (46%) oraz obnażanie narządów płciowych w bezpośrednim kontakcie (32%). W tej grupie rzadziej zgłaszano formy wykorzystywania niewymagające bezpośredniego kontaktu oraz wspomaganego technologią.

Tabela 3: Formy doświadczonego wykorzystywania¹²

	 Wykorzystywanie online N = 192 (0,8%)	 Wykorzystywanie mieszane N = 2276 (9,1%)	 Wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim N = 22 444 (90,1%)
Formy wykorzystywania bez bezpośredniego kontaktu			
Propozycje lub sugestie o charakterze seksualnym	39,1%	38,4%	15,5%
Obnażanie narządów płciowych podczas kontaktu online	30,2%	51,1%	0,0%
Wykonywanie czynności seksualnych w zamian za korzyści lub pod przymusem	6,8%	12,7%	3,9%
Tworzenie zdjęć lub nagrań wideo o charakterze seksualnym	13,0%	21,0%	2,8%
Zmuszanie do oglądania materiałów lub czynności o charakterze seksualnym	23,4%	29,4%	9,3%
Inne	33,9%	11,9%	11,9%
Formy wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim¹³			
Obnażanie narządów płciowych w bezpośrednim kontakcie	-	54,7%	31,9%
Dotykanie narządów płciowych przez ubranie w celach seksualnych	-	63,4%	49,6%
Dotykanie nagich narządów płciowych w celach seksualnych	-	54,6%	45,7%
Czynności seksualne o charakterze oralnym	-	32,8%	22,2%
Symulowana penetracja	-	33,3%	24,2%
Penetracja	-	29,7%	22,0%
Czynności seksualne z udziałem innego dziecka pod przymusem	-	16,4%	7,0%

¹² Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

¹³ Grupę osób, które doświadczyły wykorzystywania online, zdefiniowano na podstawie braku zgłoszeń dotyczących kontaktu fizycznego lub innych wskaźników wskazujących na wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim. W związku z tym pozycje odnoszące się do form wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim nie mają zastosowania do respondentów z tej grupy.

Doświadczenia związane z materiałami przedstawiającymi seksualne wykorzystywanie dzieci (CSAM) częściej zgłaszali ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online oraz wykorzystywania mieszanego. Tworzenie zdjęć lub wideo o charakterze seksualnym w trakcie wykorzystywania zgłosiło 21% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, oraz 13% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, w porównaniu z mniejszym odsetkiem ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim (3%).

Brałam udział w tworzeniu materiałów przedstawiających seksualne wyzyskiwanie dzieci (CSAM/CSEM). Początkowo nie odbywało się to online, jednak gdy pojawiła się taka możliwość, materiały bardzo szybko zaczęto rozpowszechniać również w internecie. Stanowiły one z pierwszych materiałów dostępnych na internetowym rynku, zanim kolejne grupy nauczyły się je tworzyć i zaczęły produkować nowe materiały.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku angielskim)

Nagrywano mnie w celu tworzenia materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Komercyjne wyzyskiwanie seksualne występowało częściej w przypadkach, gdy wykorzystywanie obejmowało element online. Doświadczenia związane z handlem ludźmi oraz komercyjnym wyzyskiwaniem seksualnym były znacznie częstsze wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, oraz ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego. Doświadczenia takie zgłosiło 14% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, oraz 11% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, w porównaniu z 2% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.

Doświadczyłem wyzyskiwania seksualnego w ramach zorganizowanego wykorzystywania. Gdy tylko pojawiła się taka możliwość technologiczna – w niektórych przypadkach jeszcze zanim technologia stała się powszechnie dostępna – zaczęto wykorzystywać ją do rozpowszechniania CSAM oraz do komunikowania się ze mną.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku angielskim)

Na czacie w serwisie randkowym mężczyzna w wieku około 45 lat zaproponował mi 400 koron, jeśli zgodzę się uprawiać z nim seks. Miałem 14 lat. Na początku odmówiłem, ale później się zgodziłem, bo potrzebowałem pieniędzy. Nigdy wcześniej nie spotkało mnie coś takiego.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku estońskim)

Na początku, aby zdobyć nagrodę w grze online, zostałem zmuszony do gry w strip-pokera, co doprowadziło do dalszych wydarzeń.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku angielskim)

Większość ocalałych zgłosiła, że doświadczyła wykorzystywania lub wyzyskiwania wielokrotnie. Najczęściej wskazywali na to ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego (89%), następnie ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim (81%), a najrzadziej – ocalali, którzy doświadczyli wyłącznie wykorzystywania online (69%).

Pierwszy raz doszło do tego za pośrednictwem forów Moshi Monsters – popularnej wówczas internetowej gry dla dzieci. Dzieci udostępniały sobie nawzajem odnośniki do wideoczatów, a ktoś nakłonił mnie, żebym dołączyła do rozmowy wideo w pokoju bez udziału innych. Drugi raz miało to miejsce z osobą, którą poznałam na Twitchu. Trzecią osobę poznałam na Twitterze. Za czwartym razem sprawcą był pracownik szkoły, jednak znaczna część procesu groomingu odbywała się w wiadomościach prywatnych na Twitterze.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku angielskim)

Fora dyskusyjne, takie jak Knuddels.de, sprawiły, że moja przyjaciółka i ja byłyśmy wielokrotnie nękane seksualnie (na czacie). Kilka razy dorośli rozmawiali z nami przez kamerę internetową i masturbowali się.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku niemieckim)

Na Omegle starsi mężczyźni masturbowali się przede mną. Otrzymywałam prośby o nawiązanie kontaktu na różnych portalach, głównie na Instagramie, i zawsze byli to starsi mężczyźni, którzy świadomie chcieli rozmawiać z dzieckiem.
Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku fińskim)

Cechy sprawców

Wykorzystywanie online częściej wiązało się z udziałem wielu sprawców. 47% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, oraz 57% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, zgłosiło, że wykorzystywania dopuściło się wielu sprawców, w porównaniu z 36% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.

W okresie dojrzewania (między 12. a 14. rokiem życia) wielokrotnie doświadczyłam groomingu. Byłam celem co najmniej pięciu różnych osób, które poznałam) przez internet.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Dorośli kontaktowali się ze mną przez Snapchata. Później odezwała się do mnie na Facebooku osoba, która twierdziła, że jest mniej więcej w moim wieku.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku polskim)

Większość ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, знаła sprawcę przed rozpoczęciem wykorzystywania. Najczęściej dotyczyło to ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim (92%), oraz ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego (88%). Zjawisko to było jednak powszechne również wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online (61%). Spośród ocalałych, którzy znali sprawcę, najczęściej był to ktoś należący do ich kręgu zaufania lub kręgu zaufania ich rodziny. Dotyczyło to 91% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, 87% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, oraz 77% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online.

Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, częściej poznawali sprawcę za pośrednictwem internetu. 37% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, oraz 30% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, zgłosiło, że poznało sprawcę za pośrednictwem internetu, w porównaniu z 1% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Mimo to wielu ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wskazało również, że sprawca był osobą, którą już wcześniej znali. 26% zgłosiło, że sprawca należał do ich kręgu społecznego, a 22% – że był członkiem tego samego gospodarstwa domowego.

Znajome osoby dorosłe wysyłały mi za pośrednictwem Facebook Messengera wiadomości o podtekście seksualnym.

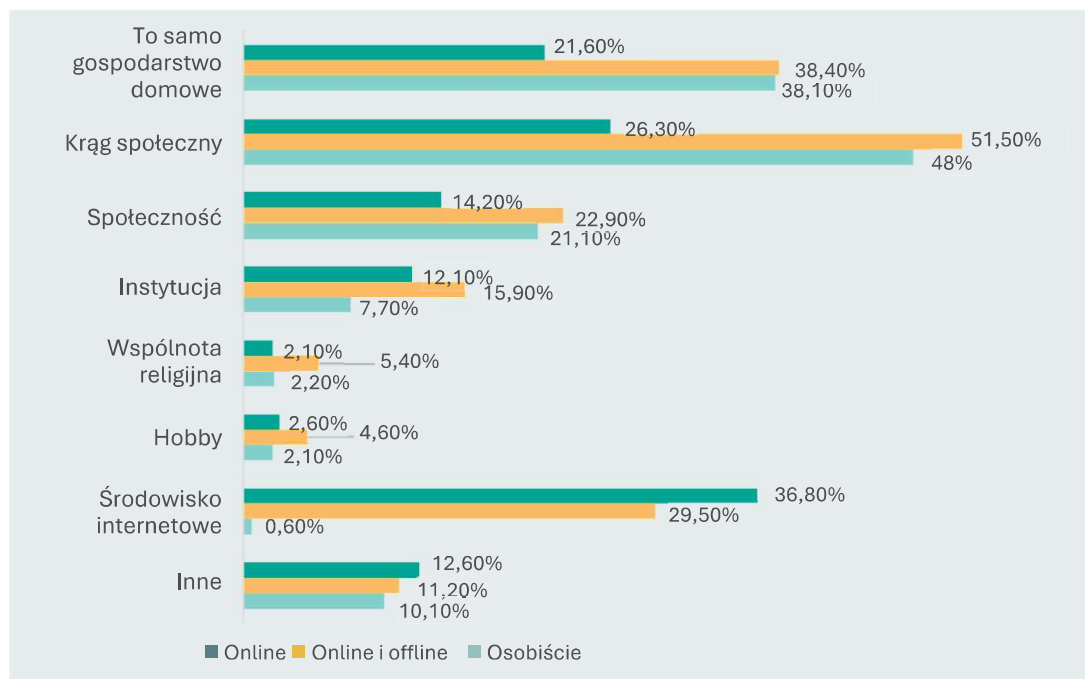
Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku fińskim)

Najpierw byłam wykorzystywana seksualnie przez mojego brata (w wieku od 9 do 15 lat), a później – online (od około 10. roku życia), a jeszcze później – handlu ludźmi w celach seksualnych (od około 12. roku życia).

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku szwedzkim)

Rysunek 1: Sposób, w jaki respondenci poznali sprawcę lub sprawców

Sprawcami wszystkich form wykorzystywania byli przede wszystkim dorośli mężczyźni. Zdecydowana większość ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online (94%), wykorzystywania mieszanego (97%) oraz wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim (97%), wskazała, że sprawcą był mężczyzna. Większość ocalałych zgłosiła również, że w chwili wykorzystywania sprawca miał ukończone 18 lat. Dotyczyło to 75% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, 69% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, oraz 59% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego.

W przypadku wykorzystywania online sprawcami rzadziej były osoby poniżej 18. roku życia niż w przypadku wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim oraz wykorzystywania mieszanego, częściej niż ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wskazywali, że sprawcami były osoby poniżej 18. roku życia. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, najczęściej zgłaszali, że sprawcami były zarówno osoby dorosłe, jak i dzieci¹⁴, co jest zgodne z ustaleniem, że w tej grupie częściej dochodziło do wykorzystywania przez wielu sprawców. Zob. tabela 3.

“Poznałam sprawcę na Omegle, a on używał aplikacji Kik, by mnie wyzyskiwać seksualnie. Nasz „związek” trwał dziesięć lat i zaczął się, gdy miałam zaledwie 14 lat. On miał wtedy około 50 lat. Byłam w tym mężczyźnie szalenie zakochana. On nigdy mnie nie kochał. Byłam dla niego po prostu obiektem do wykorzystywania.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku angielskim)

“Teraz już wiem, od najmłodszejszego dzieciństwa byłam wykorzystywana seksualnie. Nie bezpośrednio fizycznie, ale emocjonalnie. [...] Później zostałam zgwałcona przez rówieśników, ponieważ nie nauczono mnie, jak się bronić. Przyzwyczaiłam się do tego, myśląc, że to normalne.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku łotewskim)

¹⁴ Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Tabela 4: Cechy sprawcy

	 Wykorzystywanie online N = 192 (0,8%)	 Wykorzystywanie mieszane N = 2276 (9,1%)	 Wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim N = 22 444 (90,1%)
Wiek sprawcy			
Poniżej 18 lat	9,9%	15,2%	17,6%
Powyżej 18 lat	75,0%	59,0%	68,7%
Obydwa	8,9%	21,2%	10,7%
Nie dotyczy	6,2%	4,6%	2,9%
Płeć sprawcy			
Mężczyzna	94,3%	95,8%	96,8%
Kobieta	13,5%	13,9%	7,6%
Osoba niebinarna	1,0%	1,0%	0,1%
Inne	1,0%	0,4%	0,2%
Sposób poznania sprawcy			
To samo gospodarstwo domowe	22%	38%	38%
Krąg społeczny	26%	52%	48%
Spółeczność	14%	23%	21%
Instytucja	12%	16%	8%
Wspólnota religijna	2%	5%	2%
Hobby	3%	5%	2%
Online	37%	30%	1%
Inne	13%	11%	10%

2. Ujawnienie doświadczanego wykorzystywania

Moment ujawnienia

Ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania online, najrzadziej ujawniali doświadczane wykorzystywanie. We wszystkich grupach większość ocalałych ujawniła doświadczoną w dzieciństwie przemoc seksualną. Najczęściej wykorzystywanie ujawniali ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania mieszanego (69%), następnie ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim (68%), a najrzadziej – ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania online (64%). Różnice między grupami były stosunkowo niewielkie, jednak ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, istotnie częściej ujawniali doświadczane wykorzystywanie niż ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania online¹⁵.

To, czego doświadczylam, gdy miałam 7 lat, było tak traumatyczne, że nie pamiętałam tego przez około 15 lat.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku fińskim)

Jedna trzecia ocalałych nigdy nie ujawniła doświadczanego wykorzystywania. We wszystkich grupach wielu ocalałych zgłosiło, że nigdy nie ujawniło doświadczanego wykorzystywania. Dotyczyło to 31% ocalałych, którzy doświadczali wykorzystywania mieszanego, 32% ocalałych, którzy doświadczali wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, oraz 36% ocalałych, którzy doświadczali wykorzystywania online.

Nigdy o tym nie mówiłem, a tym bardziej nie pisałem. Mimo upływu czasu czuję się zdenerwowany. Wciąż nie mogę się z tym pogodzić.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Groził, że opublikuje zdjęcia i filmy, jeśli komuś o tym powiem. Obwiniałam o to wyłącznie siebie.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku szwedzkim)

Ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania online i ujawnili doświadczane wykorzystywanie, robili to wcześniej niż pozostali. Wśród ocalałych, którzy ujawnili doświadczane wykorzystywanie, występowały różnice między trzema grupami pod względem czasu, jaki upłynął do jego ujawnienia. Ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, zazwyczaj ujawniali je po dłuższym czasie¹⁶, natomiast ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania online, częściej ujawniali je wcześniej¹⁷. Ocalali, którzy doświadczali wykorzystywania mieszanego, zgłaszali czas do ujawnienia pośredni między tymi dwiema grupami¹⁸.

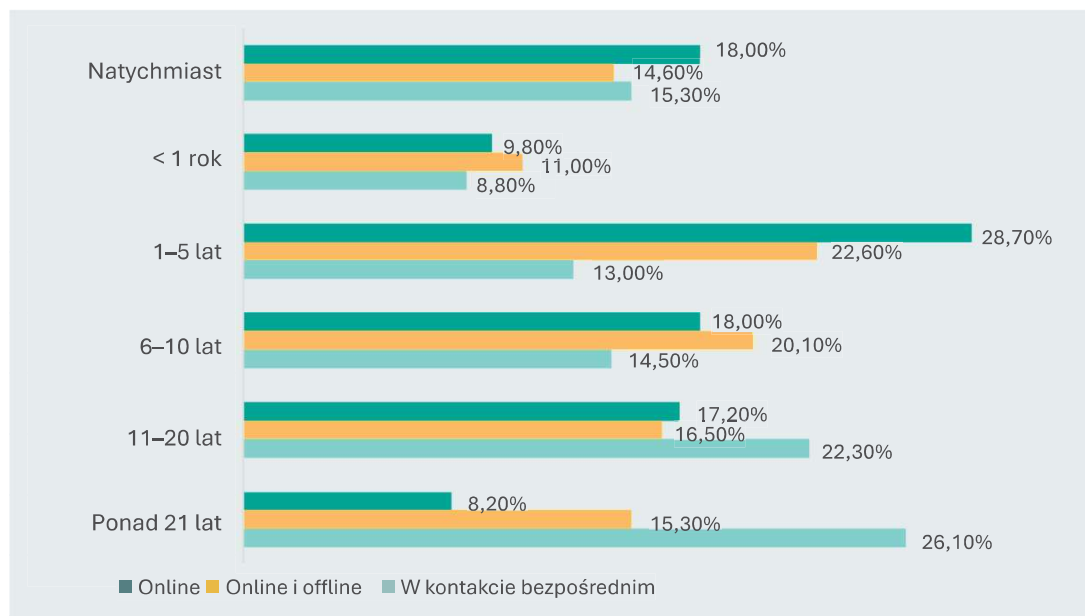
¹⁵ Model ogólny: $\chi^2(3) = 114,98$, $p < 0,001$, R^2 według Nagelkerke'a = 0,0. B = .31, $p = .040$, CI = 0.54;0.99.

¹⁶ M = 3,98, SD = 1,77.

¹⁷ M = 3,31, SD = 1,53.

¹⁸ M = 3,59, SD = 1,61.

Rysunek 2: Czas, jaki upłynął do ujawnienia doświadczonego wykorzystywania

Osoby, którym ujawniono doświadczone wykorzystywanie

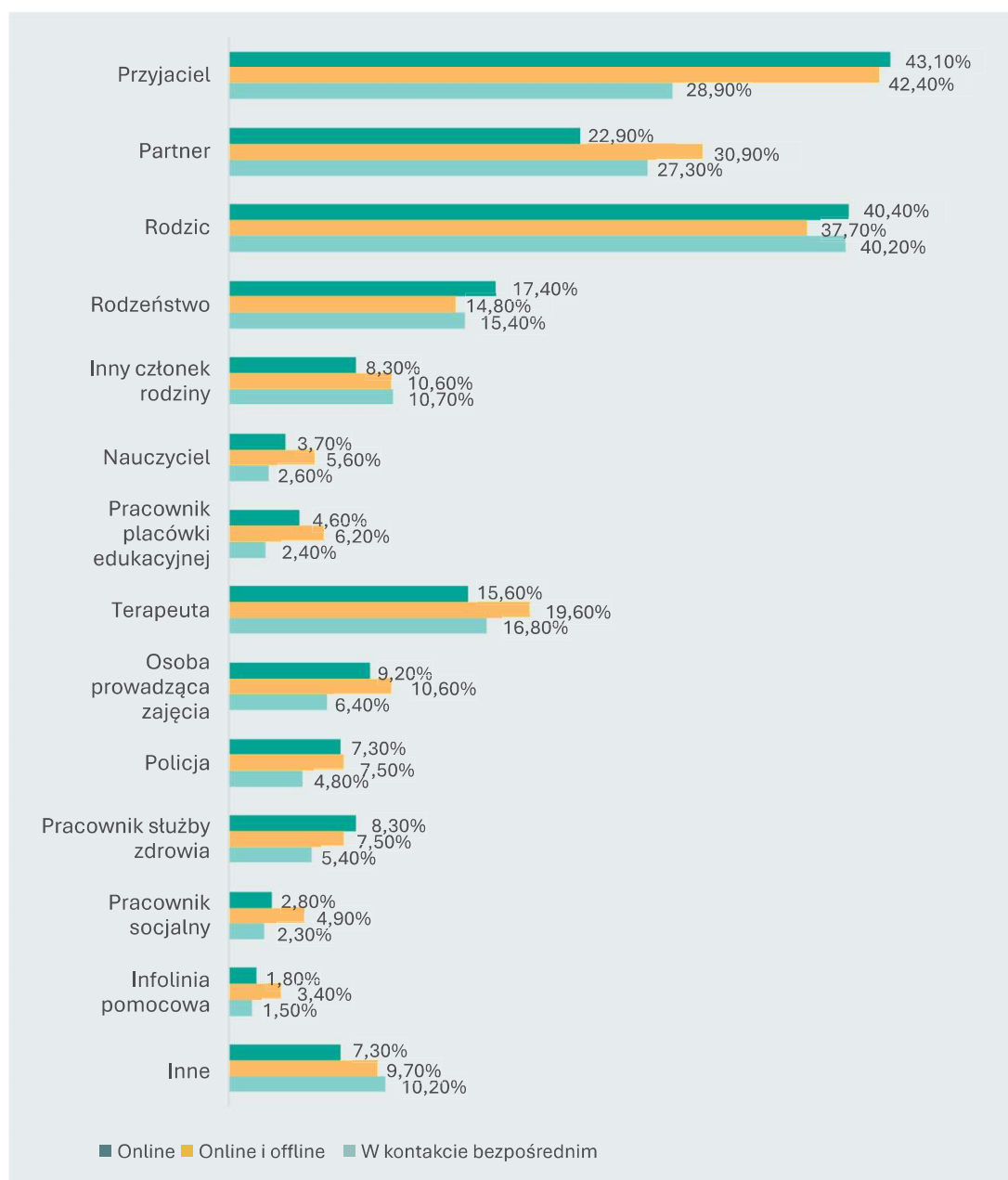
We wszystkich grupach ocalali najczęściej ujawniali doświadczone wykorzystywanie przyjacielowi, rodzicowi lub partnerowi. Choć występowały pewne różnice dotyczące osób, którym ocalali ujawniali doświadczone wykorzystywanie, ogólny obraz był podobny we wszystkich grupach. Zob. rysunek 3.

Ocalali, których doświadczenia wykorzystywania obejmowały element związany z wykorzystaniem internetu, najczęściej ujawniali je przyjacielowi. Zgłosiło to 43% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, oraz 42% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, w porównaniu z 29% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.

Ocalali, niezależnie od rodzaju doświadczonego wykorzystywania, często ujawniali je rodzicowi, a odsetki były zbliżone we wszystkich grupach: 40% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, 40% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, oraz 38% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.

Ocalali, których doświadczenia wykorzystywania obejmowały kontakt bezpośredni, częściej ujawniali je partnerowi. Około trzech na dziesięciu ocalałych, którzy ujawnili doświadczone wykorzystywanie, zrobiło to wobec swojego partnera. Częściej dotyczyło to ocalałych, których doświadczenia obejmowały wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim – wskazało tak 31% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, oraz 27% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, w porównaniu z 23% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online.

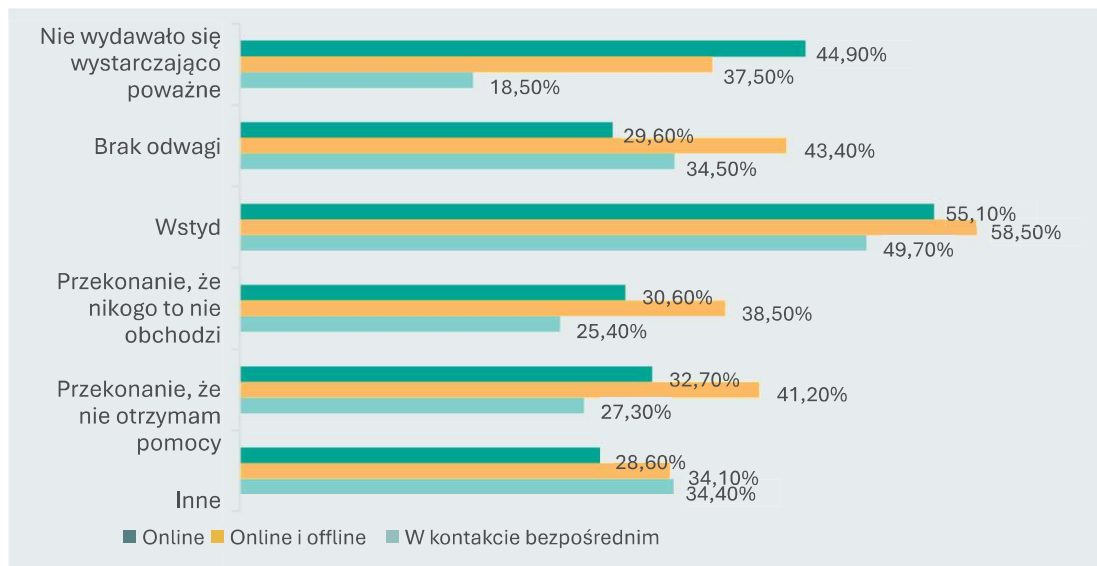
Rysunek 3: Osoby, którym ocalali po raz pierwszy ujawnili doświadczone wykorzystywanie

Bariery w ujawnieniu doświadczonego wykorzystywania

Ocalali wskazywali wiele barier utrudniających ujawnienie doświadczonego wykorzystywania. Ocalali podawali wiele powodów, dla których nie ujawnili doświadczonego wykorzystywania lub wyzyskiwania bezpośrednio po jego wystąpieniu. Należały do nich między innymi poczucie wstydu, przekonanie, że doświadczenie nie było na tyle poważne, aby je ujawnić, brak wiary w to, że ujawnienie przyniesie jakąkolwiek pomoc, brak odwagi oraz przekonanie, że nikogo to nie będzie obchodziło.

Rysunek 4: Bariery utrudniające ujawnienie doświadczonego wykorzystywania bezpośrednio po doświadczeniu przemocy seksualnej

“ Ponieważ szukałam miłości, nie uważałam tego za przemoc, często wyrażałam zgodę na stosunki seksualne. Byłam świadoma, że jestem nieletnia, ale uważałam, że znacznie większa odpowiedzialność spoczywa na mnie, więc pogodziłam się z tym, że częściowo to moja wina.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku norweskim)

“ Myślałam, że ujawnienie tego tylko pogorszy sytuację nas wszystkich.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku angielskim)

“ Czułam się winna, że osoby, które mnie skrzywdziły, mogą zostać ukarane za swoje czyny, i nie chciałam nikomu wyrządzić krzywdy, chociaż wiedziałam, że bardzo mnie skrzywdziły. Z natury staram się nikogo nie ranić i czułam ogromne poczucie winy.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Wszyscy ocalali, a w szczególności ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego oraz wykorzystywania online, wskazywali poczucie wstydu jako najważniejszą barierę utrudniającą ujawnienie doświadczonego wykorzystywania bezpośrednio po jego wystąpieniu. 59% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, oraz 55% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, zgłosiło, że po doświadczeniu wykorzystywania odczuwali zbyt silny wstyd, aby je ujawnić, w porównaniu z 50% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Między grupami występowały istotne różnice – ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, byli o 26% bardziej skłonni wskazywać poczucie wstydu jako barierę utrudniającą ujawnienie doświadczonego wykorzystywania niż ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim¹⁹.

¹⁹ Model ogólny: $\chi^2(3) = 135,14$, $p < 0,001$, R^2 według Nagelkerke'a = 0,01. B = .23, $p < .001$, CI = 1,12;1,42.

“

Wstydziłam się tego, co się stało, i mimo że byłam ocalałą, czułam się winna i miałam poczucie obrzydzenia do samej siebie.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku czeskim)

“

Bąłem się, że zostanę skarcony albo że ludzie powiedzą, że to moja wina.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku francuskim)

“

Czułam głęboki wstyd z powodu tego, że poczułam podniecenie i że „dałam się na to nabrać”.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku angielskim)

“

Bąłem się coś powiedzieć, bo to ja sam zrobiłem te zdjęcia. To nadal jest wykorzystywanie.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku norweskim)

“

Nie chciałam im (moim rodzicom) mówić o czymś, w co mogliby nie uwierzyć, i bardzo się wstydziłam. Kiedy dorosłam, udało mi się im o tym powiedzieć, ale to było dla mnie traumatyczne przeżycie.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Wielu ocalałych nie ujawniło doświadczonego wykorzystywania, ponieważ uważało, że nie było ono na tyle poważne, aby je ujawnić. Barierę tę wskazało 45% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, 38% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, oraz 19% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.

“

Sprawcy mówili mi, że to tylko żart, i śmiali się z tego. Również wśród rówieśników panowało przekonanie, że takie zachowania, jak obmacywanie czy wysyłanie materiałów pornograficznych, to „tylko żarty”. Myślałam więc, że po prostu przesadzam i że to nic takiego.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku polskim)

“

Nie wiedziałam, że to było wykorzystywanie; sprawcy odizolowali mnie od wszystkich moich przyjaciół.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku polskim)

Ocalali, których doświadczenia wykorzystywania obejmowały element związany z wykorzystaniem internetu, istotnie częściej uznawali, że doświadczone wykorzystywanie nie było na tyle poważne, aby je ujawnić. W porównaniu z ocalałymi, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, byli o 104% bardziej skłonni wskazywać tę barierę utrudniającą ujawnienie doświadczonego wykorzystywania²⁰, natomiast ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego – o 71% bardziej skłonni²¹. Różnica między ocalałymi, którzy doświadczyli wykorzystywania online, a ocalałymi, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, nie była istotna statystycznie.

“

Bąłem się, że zrujnuję życie mojemu kuzynowi, gdyby ktoś potraktował to na poważnie, a ja nie uważałam, żeby to było coś ważnego.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku polskim)

“

Na początku nawet nie zdawałem sobie sprawy, że to coś poważnego; zrozumiałem to dopiero w liceum, a wtedy ta trauma wyszła na jaw.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku rumuńskim)

“

Teraz już sobie radzę. To pokazuje mi, że to, czego doświadczyłam, było poważne i nie mniej poważne niż doświadczenia innych.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku niemieckim)

²⁰ Model ogólny: $\chi^2(3) = 1091,49$, $p < 0,001$, R^2 według Nagelkerke'a = 0,12. $B = .71$, $p < .001$, $CI = 1,35; 3,10$.

²¹ $B = .53$, $p < .001$, $CI = 1,50; 1,94$.

3. Długoterminowe konsekwencje

Konsekwencje

Ocalali, którzy doświadczyli wszystkich rodzajów wykorzystywania, zgłaszali długoterminowe konsekwencje. Co najmniej trzech na czterech ocalałych we wszystkich grupach zgłosiło, że doświadczyło długoterminowych konsekwencji w wyniku przemocy seksualnej, której doznali w dzieciństwie. Długoterminowe konsekwencje zgłosiło 88% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, 85% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, oraz 74% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online.

Rysunek 5: Długoterminowe konsekwencje zgłaszane przez ocalałych

Mam córki, które dorastały z dala od tej części rodziny – ryzyko było zbyt duże, ale niestety nie miały przez to okazji poznać też niektórych życzliwych członków rodziny. Bardzo mnie smuci, że moi rodzice nadal utrzymują kontakty z nim i jego żoną, mimo że wiedzą i wierzą w to, co się wydarzyło.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku angielskim)

Niski poziom zaufania do dorosłych, obawa, że wszyscy dorośli chcą mnie wykorzystać.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku fińskim)

W pewnym momencie miałam wrażenie, że wszyscy na mnie patrzą i się ze mnie śmieją. Kiedy przebywałam wśród ludzi, starałam się nie ruszać, żeby nie zwracać na siebie uwagi. Często odczuwałam dziwne uczucie na plecach, jakby coś je uciskało. Jeśli musiałam gdzieś iść, szłam szybkim krokiem. W okresie dojrzewania bardzo bałam się chłopców, a teraz czuję się nieswojo w obecności mężczyzn, a czasem nawet ogarnia mnie strach.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku tatarskim)

Rodzaje długoterminowych konsekwencji

Ocalali doświadczający wielu długoterminowych konsekwencji, z których najczęściej zgłaszano depresję, lęk oraz trudności w relacjach z innymi. Średnio, ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, zgłaszali 6,3 różnych długoterminowych konsekwencji, w porównaniu z 4,7 wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, oraz 5,3 wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online. We wszystkich trzech grupach ogólny wzorzec długoterminowych konsekwencji był zbliżony – do najczęściej zgłaszanych należały lęk, depresja oraz trudności w relacjach z innymi. Wyniki te sugerują, że mimo różnic w okolicznościach wykorzystywania rodzaje zgłaszanych

długoterminowych konsekwencji były w dużej mierze podobne we wszystkich grupach. Jednocześnie w przypadku większości pojedynczych długoterminowych konsekwencji nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic między ocalałymi, którzy doświadczyli wykorzystywania online, a ocalałymi, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Sugeruje to, że wzorce zgłaszanych objawów były w tych dwóch grupach podobne.

Silny wpływ na zdrowie psychiczne we wszystkich grupach. Konsekwencje dotyczące zdrowia psychicznego były najczęściej zgłaszane we wszystkich grupach. Depresja, lęk oraz samookaleczenia występowały bardzo często, przy czym najwyższe wskaźniki odnotowano wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego. Wyniki te wskazują, że cierpienie psychiczne stanowi jedną z głównych długoterminowych konsekwencji, niezależnie od rodzaju doświadczonego wykorzystywania.

Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, zgłaszali największą liczbę długoterminowych konsekwencji. Wyniki te sugerują, że osoby, które doświadczyły zarówno wykorzystywania online, jak i wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, mierzą się z szerszym i bardziej złożonym spektrum długoterminowych konsekwencji. Najwyższy odsetek odnotowano w przypadku lęku (68%), depresji (67%) oraz trudności w relacjach z innymi (64%), co wskazuje, że grupa ta może doświadczać szczególnie szerokiego zakresu konsekwencji psychologicznych i trudności w relacjach interpersonalnych.

Wykorzystywanie online wiązało się z konsekwencjami dotyczącymi zdrowia psychicznego oraz funkcjonowania seksualnego. Choć ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, zgłaszali na ogół mniej długoterminowych konsekwencji niż ocalali z pozostałych dwóch grup, w tej grupie odnotowano wysoki poziom konsekwencji dotyczących zdrowia psychicznego. Lęk (60%) i depresja (59%) występowały bardzo często, a zaburzenia funkcjonowania seksualnego były wyraźnie częstsze wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online (50%), niż wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim (39%). Wyniki te sugerują, że nawet przy braku wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim wykorzystywanie online wiąże się z istotnymi długoterminowymi konsekwencjami.

Mam trudności z podejmowaniem współżycia seksualnego z partnerem. Towarzysza mi lęk i płacz, przez co przerywam zbliżenie i wolę ograniczać się jedynie do gry wstępnej.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku greckim)

W wyniku tej traumy rozwinęła się u mnie hiperseksualność. [...] Wpłynęło to na moją samoocenę w trakcie całego rozwoju, poczynając od okresu przed nastoletniego. Czułam wstręt do własnego ciała, czułam, że nie ma ono żadnej wartości i że istnieje wyłącznie po to, by zadowolić innych.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Z powodu poczucia braku własnej wartości lub poczucia, że wartość wynika wyłącznie z relacji seksualnych.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku greckim)

Konsekwencje dotyczące relacji interpersonalnych i funkcjonowania społecznego były wysokie we wszystkich grupach. We wszystkich grupach trudności w nawiązywaniu i utrzymywaniu relacji z innymi należały do najczęściej zgłaszanych długoterminowych konsekwencji, szczególnie wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego (64%), oraz ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim (54%). We wszystkich grupach często zgłaszano również trudności w funkcjonowaniu społecznym, co wskazuje, że konsekwencje wykorzystywania wykraczają poza objawy dotyczące zdrowia psychicznego i obejmują także relacje interpersonalne.

W przeszłości byłam w związku, w którym dochodziło do przemocy. Obecnie jestem w stabilnym związku, co stanowi dla mnie spore wyzwanie.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku fińskim)

Dopiero po zakończeniu 10-letniej psychoterapii udało mi się nawiązać przyjaźnię; wcześniej zawsze byłem sam. Mam 35 lat; od 20. do 30. roku życia chodziłem na terapię.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku hiszpańskim)

To było tak, jakbym odkrywała internet, a jednocześnie stawała się celem dorosłych i nastolatków, którzy wielokrotnie wysyłali mi różnego rodzaju wiadomości, zdjęcia i nagrania dźwiękowe. Z czasem stało się to przytłaczające – nie potrafię tego opisać – ale cały czas czułam obrzydzenie i w końcu zaczęłam unikać wszelkich mediów społecznościowych.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Rysunek 6: Rodzaje długoterminowych konsekwencji

4. Wsparcie

Dostęp do wsparcia

Ponad połowa ocalałych nie otrzymała żadnego wsparcia po ujawnieniu doświadczonego wykorzystywania. Ocalali ze wszystkich grup, którzy ujawnili doświadczone wykorzystywanie, zgłaszali, że po jego ujawnieniu nie otrzymali żadnego wsparcia ani pomocy.

Rysunek 7: Czy ujawnienie doświadczonego wykorzystywania doprowadziło do otrzymania wsparcia lub pomocy

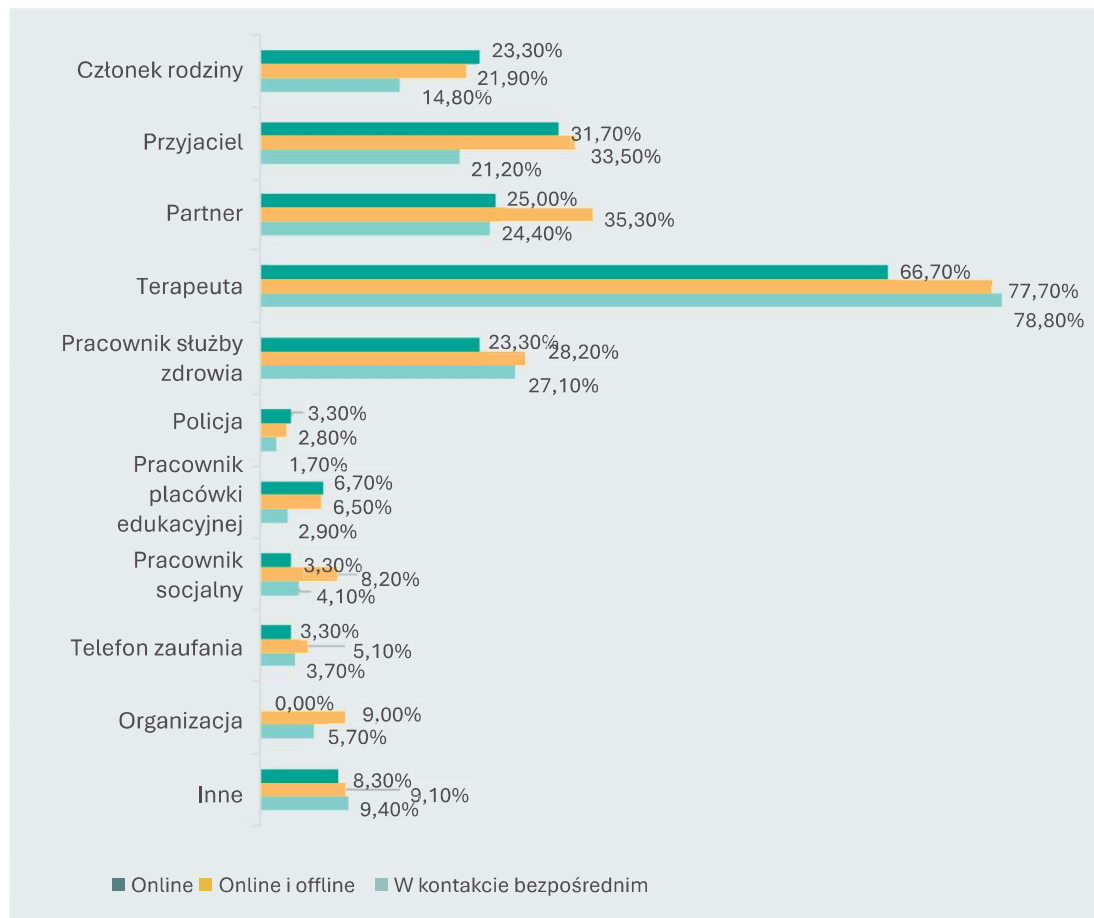
“ Nie okazali mi wsparcia ani nie pomogli mi. Nie uwierzyli mi.
Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku hiszpańskim)

“ Pomoc otrzymałem dopiero wtedy, gdy samodzielnie rozpocząłem psychoterapię i zapłaciłam prawnikowi, który doradził mi, jak postąpić.
Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku chorwackim)

Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, najczęściej otrzymywali wsparcie. 45% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, otrzymało wsparcie lub pomoc po ujawnieniu doświadczonego wykorzystywania, w porównaniu z 38% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, oraz 31% ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim.

W grupie ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wsparcia w radzeniu sobie z konsekwencjami doświadczonego wykorzystywania częściej udzielali przyjaciele lub członkowie rodziny, natomiast wsparcie ze strony instytucji i specjalistów, takich jak policja, pracownicy socjalni czy pracownicy placówek edukacyjnych, było stosunkowo rzadko zgłaszane. Wsparcie ze strony terapeutów było najczęściej zgłaszanym źródłem pomocy we wszystkich trzech grupach.

Rysunek 8: Źródła wsparcia w radzeniu sobie z długoterminowymi konsekwencjami

W przypadku ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, ujawnienie doświadczonego wykorzystywania najczęściej prowadziło do wszczęcia postępowania przez policję. Spośród wszystkich grup to właśnie ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, najczęściej zgłaszali, że ujawnienie doświadczonego wykorzystywania doprowadziło do wszczęcia postępowania przez policję (24%). Następnie byli ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego (17%), a najrzadziej – ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim (11%).

Wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, ujawnienie doświadczonego wykorzystywania najczęściej prowadziło do wniesienia aktu oskarżenia lub wydania wyroku. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, najczęściej zgłaszali, że ujawnienie doświadczonego wykorzystywania doprowadziło do ścigania lub skazania (48%). Odsetek ten wynosił po 46% zarówno wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, jak i wykorzystywania mieszanego. Jednocześnie ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, najczęściej otrzymywali odszkodowanie lub zadośćuczynienie (46%), następnie ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online (36%), podczas gdy wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, odsetek ten wynosił 28%.

“

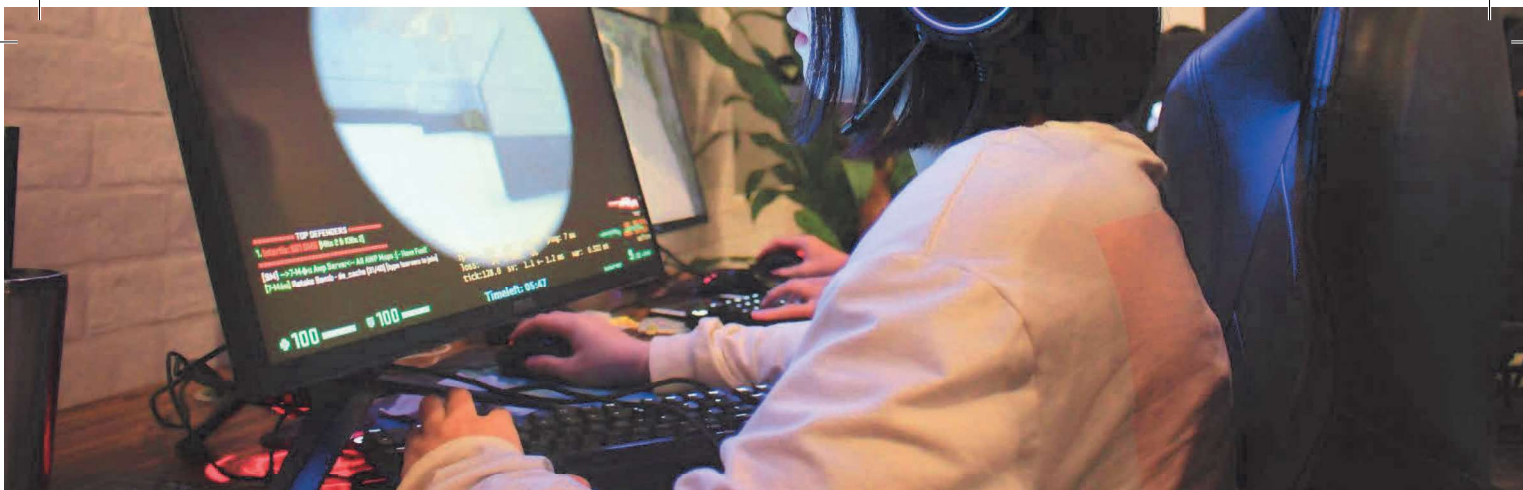
Ostatecznie ujawnienie tego w ogóle nie pomogło, a z powodu niewystarczającego nadzoru ze strony systemu ochrony dzieci wykorzystywanie trwało nawet po tym.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku fińskim)

“

Sprawa dotycząca groomingu została zgłoszona Policji, ale nie pamiętam, żebym otrzymała jakiegokolwiek wsparcie psychologiczne.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku fińskim)

Dyskusja

Wyniki badania wskazują na istotne różnice w doświadczeniach ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wykorzystywania mieszanego oraz wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Łącznie podkreślają one potrzebę uznania wykorzystywania seksualnego i wyzyskiwania seksualnego dzieci online za odrębną i istotną formę krzywdy, co ma ważne implikacje dla działań profilaktycznych, systemu wsparcia oraz praktyki klinicznej.

Potrzeba ponownego przemyślenia koncepcji „zagrożenia ze strony nieznajomych” w środowisku internetowym

Większość ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, знаła sprawcę przed rozpoczęciem wykorzystywania. Podważa to powszechne przekonanie, że sprawcami wykorzystywania online są przede wszystkim osoby nieznajome. Choć największy odsetek ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wskazał, że poznał sprawcę przez internet, znaczna część zgłosiła, że znała go wcześniej z kręgu znajomych lub z tego samego gospodarstwa domowego. To również podważa narrację o „zagrożeniu ze strony nieznajomych”, często związaną z wykorzystywaniem online. Postrzeganie sprawców wykorzystywania online przede wszystkim jako nieznajomych może być zatem mylące, ponieważ wielu z nich wykorzystuje istniejące wcześniej relacje społeczne lub rodzinne za pośrednictwem platform cyfrowych. Należy również uwzględnić, że środowisko internetowe jest dla dzieci i młodzieży powszechną przestrzenią do spędzania czasu z rówieśnikami. W związku z tym mogą one postrzegać znajomych poznanych przez internet w podobny sposób jak osoby, które znają poza internetem. Perspektywa ta może różnić się od perspektywy osób dorosłych, które częściej uznają kontakty nawiązane przez internet za relacje z osobami nieznajomymi, jeśli nie doszło do spotkania poza internetem.

Mój ówczesny przyjaciel przedstawił nas sobie za pośrednictwem serwisu z grami fabularnymi online.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku polskim)

Poznałem ich dzięki grom online, Instagramowi itp.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Sprawcą był chłopak mojej matki, który przez jakiś czas mieszkał z nami.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku czeskim)

Przemoc seksualna wobec dzieci online nasila poczucie wstydu

Nasze wyniki wskazują, że poczucie wstydu było bardziej nasilone wśród ocalałych, których doświadczenia obejmowały element związany z wykorzystaniem online, zarówno w grupie wykorzystywania online, jak i w grupie wykorzystywania mieszanego, w porównaniu z ocalałymi, którzy doświadczyli wyłącznie wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Jest to zgodne z wynikami najnowszych badań, które wskazują, że wykorzystywanie online oraz utrzymująca się możliwość dalszego

rozpowszechniania materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci w internecie mogą nasilać poczucie wstydu, lęk i utratę poczucia kontroli²².

Do dziś nie ufam sobie i czuję wstyd oraz poczucie winy, jakby to była moja wina.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku angielskim)

Mimo że udostępniane nagrania nie są zbyt wyraźne, moja córka, która w chwili wykorzystywania miała 13 lat, uważa, że ich rozpowszechnianie było dla niej gorsze niż samo wykorzystywanie.

Rodzic dziecka, które doświadczyło wykorzystywania online

W przypadkach, w których nie dochodzi do stosowania fizycznego zastraszania, sprawcy w większym stopniu opierają swoje działania na manipulacji, przymusie i przemocy emocjonalnej, co może utrudniać ocalałym rozpoznanie, że doświadczyli wykorzystywania. W konsekwencji ocalali mogą internalizować postawy obwiniające osobę pokrzywdzoną oraz odczuwać odpowiedzialność za nawiązanie lub utrzymywanie kontaktu ze sprawcą, mimo że relacja ta opierała się na mechanizmach przymusu²³.

Mechanizmy te mogą być również nieświadomie wzmacniane przez reakcje osób z otoczenia ocalałych, w tym rodziców i specjalistów. Pytania takie jak: „Dlaczego wróciłeś na tę platformę?”, „Dlaczego po prostu nie zablokowałeś sprawcy?” czy „Dlaczego nie wyłączyłeś telefonu?” mogą sugerować, że odpowiedzialność spoczywa na ofierze, a tym samym pogłębiać poczucie winy i wstydu.

Zostałam za to obwiniona przez osoby z mojego otoczenia, w tym przez rodzinę.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku angielskim)

Nie odczułem żadnych fizycznych skutków, ale czułem ogromny wstyd z powodu tego jednego telefonu, za który nie ponosiłem winy i nad którym nie miałem żadnej kontroli.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku angielskim)

Czułam, że to, co się stało, to moja wina.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku norweskim)

Poczucie wstydu było najczęściej wskazywaną barierą utrudniającą ujawnienie doświadczonego wykorzystywania we wszystkich grupach ocalałych. Wyniki sugerują, że silniejsze poczucie wstydu wśród ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, może przyczyniać się do rzadszego ujawniania doświadczonego wykorzystywania, ograniczając tym samym możliwość uzyskania wsparcia i dochodzenia sprawiedliwości.

Przez lata obwiniałam się za to, że nie broniłam się i nic nie powiedziałam. Czułam też, że to moja wina.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Przemoc seksualna wobec dzieci online nie jest traktowana wystarczająco poważnie

Ocalali, których doświadczenia wykorzystywania obejmowały element związany z użyciem internetu, istotnie częściej uznawali, że doświadczone wykorzystywanie nie było na tyle poważne, aby je ujawnić. Jest to zgodne z wynikami wcześniejszych badań wskazujących, że wykorzystywanie seksualne dzieci online może być trudniejsze do rozpoznania przez osoby pokrzywdzone jako forma wykorzystywania, gdy

²² Hamilton-Giachritsis, C., Hanson, E., Whittle, H., & Beech, A. (2017). „Everyone deserves to be happy and safe”: Badanie z zastosowaniem metod mieszanych dotyczące wpływu wykorzystywania seksualnego dzieci online i w kontakcie bezpośrednim na osoby młode oraz sposobów reagowania na nie przez specjalistów. NSPCC. <https://learning.nspcc.org.uk/media/1123/impact-online-offline-child-sexual-abuse.pdf>

²³ Hamilton-Giachritsis, C., Hanson, E., Whittle, H., & Beech, A. (2017). „Everyone deserves to be happy and safe”: Badanie z zastosowaniem metod mieszanych dotyczące wpływu wykorzystywania seksualnego dzieci online i w kontakcie bezpośrednim na osoby młode oraz sposobów reagowania na nie przez specjalistów. NSPCC. <https://learning.nspcc.org.uk/media/1123/impact-online-offline-child-sexual-abuse.pdf>

nie towarzyszy mu kontakt bezpośredni ani inne doświadczenia poza internetem²⁴. Może to również odzwierciedlać szersze postawy społeczne, które nadal prowadzą do bagatelizowania lub błędnego rozumienia wykorzystywania seksualnego dzieci online, zwłaszcza w przypadkach, gdy nie dochodzi do kontaktu fizycznego lub gdy komunikacja z pozoru wydaje się „dobrowolna”. Najnowsze badania dotyczące wykorzystywania seksualnego wspomagane technologią wskazują, że osoby pokrzywdzone często mają trudności z rozpoznaniem swoich doświadczeń jako wykorzystywania z powodu groomingu, manipulacji, normalizacji interakcji seksualnych w internecie oraz obwiniania samych siebie²⁵. W konsekwencji ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, mogą rzadziej ujawniać swoje doświadczenia, co może utrudniać uzyskanie wsparcia i wdrożenie działań ochronnych, a tym samym zwiększać ryzyko, że wykorzystywanie pozostanie niewykryte i będzie trwało przez dłuższy czas.

Wszyscy wiedzieli, ale nikt nie chciał się w to mieszać. Dopiero gdy poszłam na terapię, mogłam zacząć o tym mówić. Zawsze traktowali mnie jak trudne dziecko i zaczęłam mówić, że moje życie jest udręką. Jak mogło być inaczej? Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Dopiero teraz, gdy mamy prawników, policja zaczęła traktować nas poważnie. Wcześniej przez lata bezskutecznie próbowałam uzyskać pomoc. Rodzic osoby, która doświadczyła wykorzystywania online (za pośrednictwem tzw. sieci internetowych „The Com”/„764”)

Wykorzystywanie i wyszukiwanie seksualne dzieci online powodują poważne długoterminowe konsekwencje

Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania mieszanego, zgłaszali największą liczbę długoterminowych negatywnych konsekwencji w porównaniu z ocalałymi, którzy doświadczyli wyłącznie wykorzystywania online lub wyłącznie wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Może to odzwierciedlać kumulujący się i nakładający się charakter wiktymizacji w różnych kontekstach. Badania dotyczące poliwiktymizacji wskazują, że doświadczanie wielu form wykorzystywania wiąże się z poważniejszymi konsekwencjami dla zdrowia psychicznego, w tym z lękiem, depresją, poczuciem wstydu, nadmierną czujnością oraz trudnościami w budowaniu zaufania i relacji z innymi²⁶. Doświadczenia obejmujące zarówno środowisko internetowe, jak i offline mogą prowadzić do bardziej wszechogarniającego poczucia uwięzienia, ponieważ dotyczą zarówno przestrzeni fizycznej, jak i środowiska cyfrowego, które pozostaje stale dostępne. Element online może również przedłużać doświadczenie traumy z powodu utrzymującego się lęku, że zdjęcia lub inne materiały dokumentujące wykorzystywanie będą nadal rozpowszechniane, nawet po zakończeniu samego wykorzystywania.

Obawa, że wszyscy mają złe zamiary, oraz izolacja.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku chorwackim)

Szybko się denerwuję i jestem czujna. Czuję się też nieswojo, wiedząc, że zrobiłam różne rzeczy w sieci na oczach wielu osób, że filmy zostały udostępnione, a ja nie wiem, kto je obejrzał.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku angielskim)

Ostry ból w klatce piersiowej, który według mojego psychologa był objawem lęku; za każdym razem, gdy chciałam wyjść z domu, miałam silne bóle głowy; zdiagnozowano u mnie depresję, zespół stresu pourazowego (PTSD), lęk uogólniony oraz łagodny lęk społeczny.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku hiszpańskim)

²⁴ Quayle, E. & Sinclair, R. (2012). An introduction to the problem. In Quayle & Ribisl (Eds.), Understanding and Preventing Online Sexual Exploitation of Children. Routledge.

²⁵ McGinn, T., Chereni, A., & McGinnis, E. (2026). A systematic review of the perceived barriers to and facilitators of technology-assisted child sexual abuse disclosure. Child Abuse & Neglect, 172, 107869. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2025.107869>

²⁶ Ford, J. D., Elhai, J. D., Connor, D. F., & Frueh, B. C. (2010). Poly-victimization and risk of posttraumatic, depressive, and substance use disorders and involvement in delinquency in a national sample of adolescents. Journal of Adolescent Health, 46(6), 545–552. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.11.212>; Lee, N., Pigott, T. D., Watson, A., Reuben, K., O'Hara, K., Massetti, G., Fang, X., & Self-Brown, S. (2023). Childhood polyvictimization and associated health outcomes: A systematic scoping review. Trauma, Violence, & Abuse, 24(3), 1579–1592. <https://doi.org/10.1177/15248380211073847>.

Spałem bardzo nieregularnie. Potrafiłem przez kilka dni nie spać, kontaktując się przez internet z nieznajomymi w celach seksualnych lub masturbując się. Później przeszedłem do skrajnego perfekcjonizmu i przepracowywania się, śpiąc bardzo niewiele.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku hiszpańskim)

Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wydają się doświadczać podobnych wzorców objawów związanych z traumą jak ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Wyniki te mają szczególne znaczenie w kontekście utrzymujących się postaw społecznych, które prowadzą do bagatelizowania wykorzystywania online lub postrzegania go jako mniej „rzeczywistego” albo mniej szkodliwego niż wiktyimizacja offline.

Nigdy nie udało mi się stworzyć związku.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku portugalskim)

Spowodowało to wiele problemów, izolację, zawężenie kręgu znajomych, problemy z uczęszczaniem do szkoły oraz trudności z uczestniczeniem w życiu społeczności szkolnej.

Rodzic dziecka, które doświadczyło wykorzystywania online

We wszystkich grupach ocalali zgłaszali wysoki poziom trudności w nawiązywaniu i utrzymywaniu relacji z innymi. Trudności te mogą odzwierciedlać związaną z traumą „ukrytą podatność”, zgodnie z którą wczesne doświadczenia o charakterze traumatycznym przyczyniają się do długotrwałej podatności na trudności w funkcjonowaniu społecznym i problemy ze zdrowiem psychicznym w ciągu całego życia²⁷. Procesy związane z traumą mogą również prowadzić do zjawiska określanego jako „przerzedzanie więzi społecznych”, charakteryzującego się stopniowym osłabianiem relacji społecznych i sieci wsparcia.

Na uwagę zasługuje fakt, że ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, częściej zgłaszali zaburzenia funkcjonowania seksualnego niż ocalali z pozostałych grup, przy czym wyniki grupy wykorzystywania mieszanego plasowały się pomiędzy nimi. Sugeruje to, że wiktyimizacja seksualna online może wywierać specyficzny i długotrwały wpływ na funkcjonowanie seksualne. W literaturze naukowej wykorzystywanie seksualne dzieci jest dobrze udokumentowanym czynnikiem ryzyka późniejszych zaburzeń funkcjonowania seksualnego²⁸. Jednak ze względu na ograniczoną liczbę badań w tym obszarze zależność między wykorzystywaniem seksualnym dzieci online a późniejszymi zaburzeniami funkcjonowania seksualnego wymaga dalszych badań.

Nie jestem w stanie osiągnąć orgazmu samodzielnie. Kiedy próbuję, zamieram – nawet jeśli używam zabawek. Potrzebuję partnera, który pomoże mi osiągnąć orgazm.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania online (wypowiedź w języku norweskim)

Nie wiem, czy to zaburzenie, ale podczas seksu nie odczuwam zbytnej przyjemności i nigdy nie doświadczyłam orgazmu pochwowego. Psychiczenie pragnę stosunków seksualnych, ale fizycznie nie. Nie potrafię tego wyjaśnić. Być może ma to związek z traumą z dzieciństwa. Jestem mężatką od 16 lat, a nasze życie seksualne nie układa się najlepiej.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku tatarskim)

Przestrzeń internetowa stwarza więcej możliwości wykorzystywania i wyzyskiwania seksualnego dzieci

Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania z użyciem technologii, zarówno online, jak i wykorzystywania mieszanego, znacznie częściej zgłaszali, że proszono ich lub wywierano na nich presję, aby podjęli czynności o charakterze seksualnym, nawet jeśli nie prowadziło to do dalszych form wykorzystywania. Wskazuje to, że przestrzeń cyfrowa ułatwia sprawcom testowanie granic, inicjowanie groomingu oraz

²⁷ McCrory, E. J., & Viding, E. (2015). The theory of latent vulnerability: Reconceptualizing the link between childhood maltreatment and psychiatric disorder. *Development and Psychopathology*, 27(2), 493–505. <https://doi.org/10.1017/S0954579415000115>

²⁸ Pulverman, C. S., Kilimnik, C. D., & Meston, C. M. (2018). The impact of childhood sexual abuse on women's sexual health: A comprehensive review. *Sexual Medicine Reviews*, 6(2), 188–200. <https://doi.org/10.1016/j.sxmr.2017.12.002>

kierowanie swoich działań wobec dzieci przy niewielkim nakładzie wysiłku i niewielkim ryzyku. Łatwa dostępność oraz możliwość zachowania anonimowości na platformach internetowych mogą obniżać próg podjęcia prób wyzyskiwania przez sprawców. Z drugiej strony może to wskazywać, że dzieci częściej potrafią zablokować sprawcę lub przerwać kontakt na etapie mniej nasilonych form nękania, zanim przerodzą się one w poważniejsze formy wykorzystywania w środowisku internetowym. Niezależnie od interpretacji, wyniki te podkreślają pilną potrzebę wzmocnienia ochrony dzieci w środowisku cyfrowym.

Miedzy 10. a 14. rokiem życia wielokrotnie bylam mocno zaangażowana w relacje o charakterze groomingu za pośrednictwem mediów społecznościowych. Na przykład bylam „seksualną niewolnicą online”, pozostawalam w „związku” lub w relacji typu „friends with benefits”. Obejmowało to zarówno wymianę zdjęć za pośrednictwem Snapchata, Instagrama lub WhatsAppa, jak i długotrwałe relacje wszelkiego rodzaju utrzymywane na tych platformach. W sumie było to prawdopodobnie kilkaset osób w wieku od 18 do 50 lat.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku niemieckim)

Wyższy odsetek doświadczeń związanych z handlem dziećmi i komercyjnym wyzyskiwaniem seksualnym zgłaszany przez ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wskazuje, że środowisko cyfrowe odgrywa istotną rolę w ułatwianiu wyzyskiwania seksualnego dzieci. Platformy internetowe umożliwiają sprawcom łatwiejsze i bardziej anonimowe rekrutowanie, zmuszanie oraz czerpanie korzyści finansowych z wyzyskiwania poszkodowanych niż ma to miejsce offline. Powszechna dostępność technologii cyfrowych może zwiększać możliwości prowadzenia zorganizowanego wyzyskiwania, co podkreśla potrzebę ukierunkowanych działań profilaktycznych, środków ochrony dzieci oraz działań klinicznych uwzględniających specyfikę wykorzystywania z użyciem technologii.

Bylam kontrolowana w ramach handlu ludźmi za pośrednictwem telefonów komórkowych. Sprawcy zamieszczali ogłoszenia na stronach z ofertami usług seksualnych i towarzyskich (kiedy bylam jeszcze nieletnia), a klienci kontaktowali się ze mną telefonicznie, przekazując mi instrukcje, dokąd mam się udać, aby zostać wykorzystaną. Jeśli próbowałam tego unikać, nie pojawiałam się na umówionym spotkaniu lub nie odbierałam telefonu, handlarze mnie prześladowali i stosowali wobec mnie niezwykle brutalną przemoc. Zostałam sprzedana sprawcom, którzy nagrywali wykorzystywanie. Robili też zdjęcia. Materiał został opublikowany w Internecie jako „pornografia”.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku szwedzkim)

Osoby, które doświadczyły wykorzystywania seksualnego online w dzieciństwie, częściej otrzymywały wsparcie

Ocalali, których doświadczenia obejmowały wykorzystywanie online, zarówno w grupie wykorzystywania online, jak i w grupie wykorzystywania mieszanego, częściej otrzymywali wsparcie niż ocalali, którzy doświadczyli wyłącznie wykorzystywania offline. Częściej wskazywali członka rodziny lub przyjaciela jako źródło wsparcia, natomiast rzadziej zgłaszali otrzymanie wsparcia od terapeuty lub pracownika ochrony zdrowia niż ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania offline. Wynik ten jest zgodny z najnowszymi badaniami wskazującymi, że specjaliści często nie czują się wystarczająco przygotowani do udzielania wsparcia pokrzywdzonym, którzy doświadczyli wykorzystywania seksualnego online²⁹. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, częściej otrzymywali wsparcie od członków rodziny i przyjaciół, może częściowo wynikać z tego, że średnio byli oni nieco starsi w chwili doświadczania wykorzystywania seksualnego. Mogło to sprzyjać większej zdolności rozwojowej do rozpoznania wykorzystywania i ujawnienia swoich doświadczeń innym osobom.

Ujawnienie doświadczanego wykorzystywania przez ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, najczęściej prowadziło do wszczęcia postępowania przez policję, może wynikać z dostępności dowodów cyfrowych, które ułatwiają rozpoczęcie postępowania oraz późniejsze postępowanie karne.

²⁹ World Childhood Foundation. (2025). Gaps in the system: Practitioners' experiences supporting children subjected to online sexual abuse. World Childhood Foundation. <https://childhood.se/wp-content/uploads/2025/06/childhood-report-gaps-in-the-system-1.pdf>

Wsparcie i zrozumienie ze strony rodziny.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku portugalskim)

[Ktoś mi pomógł] uzyskać potrzebną pomoc psychologiczną.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku hiszpańskim)

[Ktoś mi pomógł] uporać się z niestabilnością emocjonalną.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku włoskim)

Wykorzystywanie online i offline są ze sobą często powiązane

Grupa wykorzystywania mieszanego obejmowała ocalałych, którzy doświadczyli dwóch rodzajów wykorzystywania: wspomaganego technologią, jak i w kontakcie bezpośrednim. Ocalali z tej grupy zgłaszali największą liczbę długoterminowych negatywnych konsekwencji, a także częściej niż ocalali z pozostałych dwóch grup wskazywali poczucie wstydu jako barierę utrudniającą ujawnienie doświadczonego wykorzystywania. Grupa ta zgłaszała również największą liczbę różnych długoterminowych konsekwencji, co sugeruje, że wykorzystywanie mające miejsce w różnych kontekstach może prowadzić do bardziej złożonych i kumulujących się szkód.

Grupa wykorzystywania mieszanego mogła obejmować ocalałych, których doświadczenia wykorzystywania przenosiły się między środowiskiem internetowym a offline, ocalałych, których doświadczenia obejmowały nakładające się na siebie elementy wykorzystywania online i offline, niemożliwe do jednoznacznego rozdzielenia, a także ocalałych, którzy doświadczyli odrębnych przypadków wykorzystywania lub wyzyskiwania zarówno online, jak i offline. W tej grupie grooming prowadzony online mógł prowadzić do wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim lub – przeciwnie – wykorzystywanie offline mogło być kontynuowane online po ustaniu kontaktu fizycznego. W tym drugim przypadku wykorzystywanie wspomagane technologią można lepiej rozumieć jako przedłużenie istniejących mechanizmów wykorzystywania, a nie jako odrębne zjawisko.

Należy podkreślić, że wykorzystywanie seksualne dzieci coraz częściej ma miejsce w wielu środowiskach, a technologie cyfrowe stają się integralnym elementem codziennych relacji i interakcji. Dla wielu ocalałych wykorzystywanie stanowi jedno ciągłe doświadczenie, a nie odrębne zdarzenia mające miejsce online i offline. W miarę jak technologie cyfrowe stają się coraz bardziej integralną częścią codziennego życia, granice między tymi środowiskami tracą na znaczeniu. Przyszłe badania mogłyby odnieść większe korzyści z analizowania wzajemnych zależności między wykorzystaniem online i offline niż z traktowania ich jako wzajemnie wykluczających się form wykorzystywania seksualnego dzieci.

Nie mogę wyjść z domu, nawet do sklepu w okolicy; zawsze czuję się obserwowana, jakby miało się wydarzyć coś złego; boję się żyć.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku hiszpańskim)

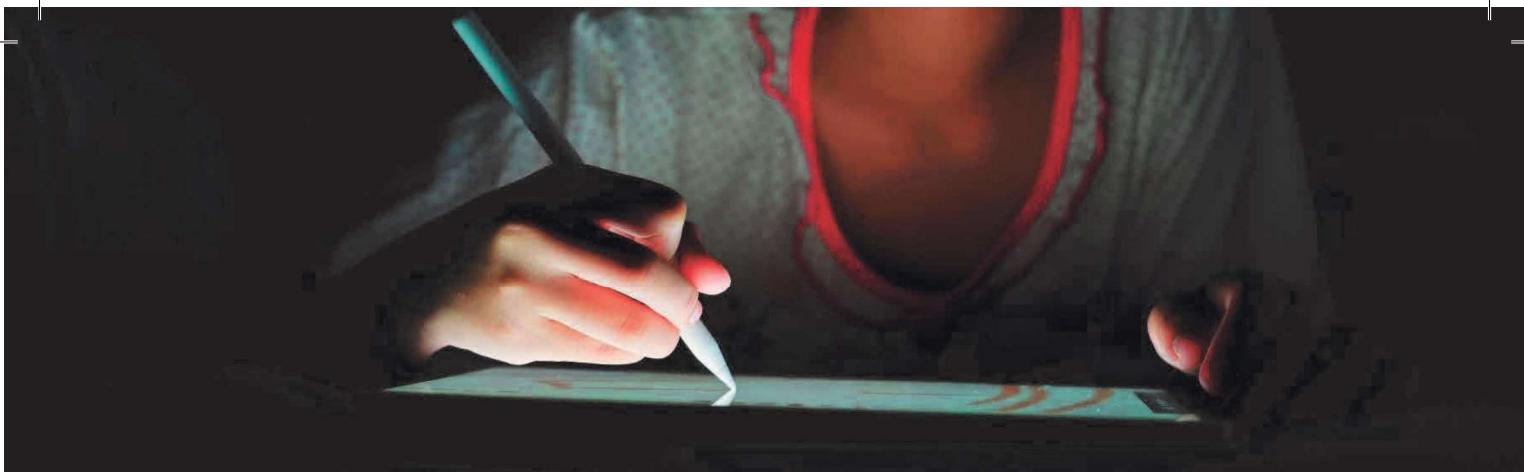
Zarówno online, jak i w życiu muszę zachować anonimowość.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku fińskim)

Nie udało mi się zaprzyjaźnić z nikim; mam trudności z zaufaniem innym. Odciałem się od dawnych przyjaciół, więc praktycznie nie mam życia towarzyskiego, z wyjątkiem jednego znajomego z internetu.

Osoba ocalała, która doświadczyła wykorzystywania mieszanego (wypowiedź w języku fińskim)

Wnioski

Wykorzystywanie seksualne i wyzyskiwanie seksualne dzieci online przybiera coraz poważniejsze i bardziej złożone formy wraz z rozwojem technologii. Mimo to nadal jest to forma wykorzystywania, która często bywa bagatelizowana, nie jest w pełni rozumiana lub jest postrzegana jako mniej szkodliwa niż wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim.

Niniejszy raport przedstawia kompleksową analizę doświadczeń 24 912 poszkodowanych i ocalałych, którzy doświadczyli przemocy seksualnej w dzieciństwie, oraz skutków wykorzystywania seksualnego i wyzyskiwania seksualnego dzieci online i wspomaganego technologią. Analizując doświadczenia ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online, wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim oraz wykorzystywania mieszanego, raport przedstawia istotne ustalenia dotyczące doświadczeń wiktymizacji, ujawniania doświadczonego wykorzystywania, długoterminowych konsekwencji oraz dostępu do wsparcia i wymiaru sprawiedliwości.

Wyniki podważają powszechne błędne przekonanie, że sprawcami wykorzystywania online są głównie osoby nieznajome. Wielu ocalałych zgłosiło, że sprawcą była osoba, którą znali jeszcze przed rozpoczęciem wykorzystywania, w tym członek rodziny lub osoba należąca do ich kręgu zaufania. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, częściej zgłaszali również wielu sprawców oraz doświadczenia związane z handlem ludźmi lub komercyjnym wyzyskiwaniem seksualnym, co podkreśla złożony charakter wykorzystywania wspomaganego technologią.

Ponadto wyniki podważają również przekonanie, że wykorzystywanie seksualne i wyzyskiwanie seksualne dzieci online jest mniej poważne niż wykorzystywanie w kontakcie bezpośrednim. Ocalali, którzy doświadczyli wykorzystywania online, zgłaszali poważne i długotrwałe konsekwencje, w tym następstwa związane z traumą porównywalne z tymi zgłaszanymi przez ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim. Jednocześnie ocalali, którzy doświadczyli zarówno wykorzystywania online, jak i wykorzystywania w kontakcie bezpośrednim, konsekwentnie zgłaszali najwyższy poziom wiktymizacyjnych oraz największą liczbę długoterminowych negatywnych konsekwencji. Podkreśla to większą skalę szkód związanych z wykorzystywaniem mającym miejsce w wielu kontekstach.

Pomimo poważnych i długotrwałych konsekwencji zgłaszanych przez ocalałych, którzy doświadczyli wykorzystywania online oraz wykorzystywania mieszanego, osoby z tych grup częściej wskazywały, że nie ujawniły doświadczonego wykorzystywania, ponieważ nie uważały go za wystarczająco poważne. Podkreśla to potrzebę dalszego zwiększania świadomości na temat wykorzystywania seksualnego i wyzyskiwania seksualnego dzieci online oraz poprawy sposobu postrzegania tej formy wykorzystywania wśród dzieci, rodzin i specjalistów.

Podsumowując, wyniki badania pokazują, że przemoc seksualna wobec dzieci, która odbywa się w internecie oraz jest wspomagana technologią nie jest mniej poważną formą wykorzystywania. Może ona prowadzić do wyniszczających i długotrwałych konsekwencji dla życia oraz dobrostanu poszkodowanych i ocalałych, a także stwarzać szczególne wyzwania związane z rozpoznaniem wykorzystywania, jego ujawnieniem, dostępem do wsparcia oraz uzyskaniem zadośćuczynienia. Lepsze zrozumienie wykorzystywania online ma zasadnicze znaczenie dla skutecznego zapobiegania krzywdzeniu dzieci oraz zapewnienia, aby systemy wsparcia i wymiar sprawiedliwości odpowiadały rzeczywistości opisywanej przez ocalałych.

“

*Sprawca zmusił mnie słowami do
rozebrania się.*

- Osoba ocalała posługująca się językiem polskim, która doświadczyła wykorzystywania online

”

O organizacji „Protect Children”

Protect Children jest fińską organizacją pozarządową działającą na rzecz praw dziecka, która prowadzi działalność na całym świecie w celu eliminacji wszelkich form przemocy seksualnej wobec dzieci. Stosujemy kompleksowe podejście oparte na badaniach naukowych, aby przeciwdziałać temu zjawisku z wielu perspektyw.

Dowiedz się więcej o organizacji „Protect Children”: protectchildren.fi

O inicjatywie „Justice Initiative”

Justice Initiative to europejska inicjatywa, której celem jest przywracanie sprawiedliwości osobom, które w przeszłości doświadczyły wykorzystywania, oraz wzmacnianie systemów ochrony dzieci dla przyszłych pokoleń. Protect Children, jako lider Nordic Hub w ramach Justice Initiative, opracowała globalne badanie ocalałych „Nasz głos” przy wsparciu Justice Initiative.

Dowiedz się więcej o inicjatywie „Justice Initiative”: justice-initiative.eu

Informacje o International Policing and Public Protection Research Institute (IPPPRI)

International Policing and Public Protection Research Institute (IPPPRI) jest częścią Anglia Ruskin University. Misją Instytutu jest wykorzystywanie badań stosowanych do wspierania globalnych działań na rzecz przeciwdziałania wyzyskiwaniu i przemocy we wszystkich ich formach. Zespół badaczy IPPPRI dąży do prowadzenia innowacyjnych badań naukowych na światowym poziomie i o międzynarodowym znaczeniu. Działalność Instytutu koncentruje się na szeregu kluczowych zagadnień związanych z ochroną społeczeństwa, w tym na wykorzystywaniu seksualnym dzieci online, dobrostanie osób wykonujących pracę zawodową, ekstremizmie i przeciwdziałaniu terroryzmowi oraz rzecznictwie i wsparciu na rzecz poszkodowanych i ocalałych.

Dowiedz się więcej o IPPPRI: <https://www.aru.ac.uk/international-policing-and-public-protection-research-institute>

Podziękowania i sugerowany sposób cytowania

Niniejszy raport został opracowany i napisany na zlecenie organizacji Protect Children we współpracy z IPPPRI przez Evę Díaz Bethencourt, Leę Kamitz, Katariinę Leivo, Tegan Insoll, Annę Ovaska, Valerię Soloveva, Samanthę Lundrigan oraz Ninę Vaaranen-Valkonen.

Kopiowanie lub rozpowszechnianie niniejszego raportu, w całości lub w części, bez pisemnej zgody autorów i właściciela praw autorskich jest surowo zabronione. Cytowanie niniejszego raportu jest dozwolone pod warunkiem odpowiedniego wskazania źródła.

Sugerowany sposób cytowania: Protect Children. (2026). Nasz głos: Doświadczenia ocalałych, którzy przeżyli wykorzystywanie przy użyciu internetu. Zrozumienie odmiennych konsekwencji wykorzystywania seksualnego i wyzyskiwania seksualnego dzieci online i offline.

<https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/our-voice-report-online-child-sexual-abuse-survivors>

Projekt okładki: Néstor Feijoo Melián. <https://rayon.es/>